

אש הפרשה

נושא בפרשת השבוע
על פי ספרי החסידות

פרשת משפטים

ארבעה אבות נזיקין

שורשי אבות הנזיקין בנפש, וכיבוד פרטי הדינים, החיובים והפטורים
של השומרים בדרך העבודה הפנימית

תוכן העניינים

פרק א

אבות נזיקין בנפש

השראת שכינתו בהלכות ש'בין אדם לחבירו' | גילוי ארבע אותיות הוי"ה בארבעת חלקי הנפש | הבדל בין נימוסי התורה לבין נימוסי העולם | אבות נזיקין שבנפש: הפקרות, אפסיות, תענוגים, ישות | שני כוחות כלליים בנפש האדם - התפשטות והתכנסות

פרק ב

ארבעה שומרים - בעבודת ה'

העולם הגשמי אינו יכול לספק סחורה אמיתית | מהותם של 'ארבעה שומרים' | 'שומר חנם' בעבודה הרוחנית | שומר שכר | שואל | שוכר | העלאת ארבעה יסודות בארבע פרשיות

"כאשר יתגלה לימודך בעולם ויובלו לעלות עליות ויהודים כמותך"

"אש הפרשה"

נושא בפרשת השבוע על פי ספרי החסידות

מאוצרותיו של מורינו המשפיע

מוה"ר יחיאל יהושע שיינפעלד שליט"א

להרשמה 02-5026558

ניתן להרשם בדוא"ל A33613613@gmail.com ולציין שם המבקש וכתובתו או בכל מוקדי 'נרדים פלוס' קוד 978

אש הפרשה

נושא בפרשת השבוע
על פי ספרי החסידות

הוצאת

אש החסידות

מרכז עולמי
להפצת לימוד ספרי החסידות

בית שמש

טל. 02-5026558
פל. 0533-120-760
פקס 02-5702061
אימייל A33613613@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות

הארות והערות
יתקבלו ברצון במערכת

מהדורת תשע"ח

פרק א

אבות נזיקין בנפש

כי יבער איש שדה או כרם, ושילח את בעירו וביער כשדה אחר, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. כי תצא אש וגו' שלם ישלם המבער את הבערה (שמות כב, ד-ה).

פרשת משפטים מסיימת את פרשיות ה'שובב"ם', בהם עבר כלל ישראל טלטלה ושינוי מן הקצה אל הקצה.

בהתחלה, בפרשת 'שמות', ירדנו כולנו למצרים, כל אחד מצא את עצמו שקוע בתוך המיצרים הפרטי שלו, כל אחד מתמודד עם הטבע, נאבק תחת החומר המסתיר על גילוי אלוקותו ית' בעולם, ומשועבד לתאוות ולהרגלי עוה"ז מבלתי יכולת להשתחרר מהם. לאחר מכן - בפרשיות 'זארא בא' - התחיל שלב המכות, כל אחד מגלה את אפסיות הטבע ואת התמוטטות קליפת מצרים, עד ליציאת מצרים הפרטית של כל אחד, והתרומומות למצב נעלה של הנהגה ניסית מעל לטבע. לאחר מכן - בפרשת 'בשלח' - עברו את ים סוף, בו נהפך הים ליבשה, הטבע והנס מתאחדים ומתבררים כדבר משותף, שניהם מונהגים על ידי הבורא ית'. ואז - בפרשת 'תרו' - מגיע מעמד 'מתן תורה' בו יורד האור האינסופי שאי אפשר להשיג, ומאיר כאן למטה בתוך גבולות העולם הגשמי, עם פרטי המצוות אשר כולם עוסקים בעניינים גשמיים.

כעת, בפרשת 'משפטים', מתחיל משה רבינו להוריד את אור התורה למטה, אצלינו בתוך הלבבות, בפרטי הדינים ש'בין אדם לחבירו'.

השראת שכינתו בהלכות ש'בין אדם לחבירו'

תקופת ימי השובב"ם, מקפלת בתוכה את התהליך שבו מתעלה איש ישראל בעבודת ה' שלב אחר שלב. בתחילה הוא שקוע בתוך עולם הטבע, לאחר מכן עולה ומתעלה מעל הטבע ומגלה את הנהגת הנס שאינה כפופה לטבע, לאחר מכן מתברר לו שהטבע והנס - חד הוא, ואז מכניס את האלוקות בתוך הטבע, על ידי שמוריד את אור התורה שאין לה סוף וגבול, כאן למטה בתוך עולם הטבע.

כעת, לאחר פרשת יתרו בה ניתנה התורה לישראל, הדבר הראשון שכלל ישראל שומעים מפי משה, הוא 'פרשת משפטים', הלכות טוען ונטען, הלכות שבין אדם לחבירו, אשר במושכל ראשון הרי זה שולל את 'בין אדם למקום', ובכל זאת נאמר 'אלה המשפטים' עם וא"ו החיבור, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני.

בשנות העיבור מוסיפים לימי השובבי"ם גם את פרשיות 'תרומה תצוה', בהם יורד האור האלוקי לשכון בתחתונים, 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'^א, ובוה מסתיים התהליך הארוך, אשר בתחילתו סברו כי השי"ת שוכן רק בעליונים, ומי שרוצה לפגשו צריך להתעלות בשמי השמים, לפרוש בתכלית מן הגשמיות ולהיות דבוק כולו ברוחניות. ואילו הטבע, הגשמיות, העוה"ז, וכל שאר הכינויים שיש לעולם התחתון, הוא מאוס ונבזה, מרוחק ביותר מהשי"ת אשר קדוש ונורא שמו. ובסוף מתברר כי דוקא כאן בחר ה' לשכון, כאומרו 'ושכנתי בתוכם', אין הוא חפץ בשמי השמים העליונים, לא בפרישות ולא ברוחניות חשקה נפשו, כי רוחניות יש לו הרבה יותר בין השרפים והאופנים, אלא דוקא בעולם הגשמי, כאן בתוך ההתמודדות עם התאוות שלנו ועם המידות שלנו, כאן מקומו אשר איוה למושב ל^ב.

כשם שהמקום שבחר השי"ת להשרות את שכינתו הוא דוקא כאן בתוך העולם הגשמי, כך גם המשכן הפרטי - שבתוך כל אחד ואחד - הוא דוקא בתוך הנהגת המידות הגשמיות והאנושיות שלנו, אשר פרטי דיניהם והלכותיהם מבוארים בפרשת משפטים, ואשר כלפי חוץ נדמים כמו נימוסי אומות העולם, שאסור לגנוב ואסור לשקר וכיוצ"ב, אבל דוקא כאן שוכן ומאיר האור האלוקי, על ידי שלוקחים את המידות הבהמיות שלנו, והופכים אותם למידות מזוככות וטהורות, שנעשים כלי להשראת השכינה בתוכינו.

כאשר יהודי מתעסק עם 'חסד' או מתעסק בצרכי ביתו, יש לפעמים הרגשה של בזבוז זמן, כי בשעה זו היה יכול לעבוד את קונו בתורה ובתפילה. והטעם לכך הוא, משום שכאשר מתעסקים בדבר ש'בין אדם לחבירו' לא מרגישים את הקדושה של 'בין אדם למקום', ולכן יש שמחמירים ב'בין אדם למקום' ומזלזלים ב'בין אדם לחבירו', כאילו אין להקב"ה שייכות לעסק זה שבינו לבין חבירו. אך הנה נאמר (תהלים טו, א-ב) "מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך, הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו" וגו', כי התגלות האלוקות למטה היא כאשר מקדשים את הגוף, את המידות

א. ראה בספח"ק **מגן אברהם** - טריסק (פר' שמות) וזל"ק: ונמצא עוד דיעה שצריכים להתענות גם בג' פרשיות שבסוף הספר שסימנם כו"ף כי תשא ויקהל פקודי ובוה שלמו כל הפרשיות שבספר שמות בתשובה, כי בסדרות אלו נכתב מעשה המשכן איך שעשה בצלאל את המשכן והקמת המשכן ולכן צריכים אז להתענות ולעשות ולהקים בלבנו מקדש ומשכן, **ואך אנו אין נוהגים כן, כי כל התעניות והסיגופים הם קודם שבא האדם לבחינה זו של הקמת המשכן אזי צריך להרבות בתעניות ובתשובה בכדי לזכך חומרו מכל התאוות הגשמיות שיהיה ראוי ומוכן להשראת אור אלקותו יתברך שמו, אבל האדם הזוכה למעלה זו לעשות ולהקים מקדש ומשכן בתוכו ובקרבו להשי"ת כביכול זה אין צריך עוד לתעניות.** עכ"ל"ק.

ב. כמו שאמר הפייטן (חזרת הש"ץ מוסף דיום הכיפורים) 'ואביתה תהילה מגלומי גוש וכו' מחוסרי שכל וכו' והיא תהלתך'.

האנושיות, ואת חדרי הלב, ובהם ישכון אור ה' והשראת השכינה בתחתונים.

גילוי ארבע אותיות הוי"ה בארבעת חלקי הנפש

ידוע כי במעמד מתן תורה ניתנו לנו שני לוחות הברית, בלוח אחד נמסרו הלכות ש'בין אדם למקום', ובלוח השני נמסרו הלכות ש'בין אדם לחבירו'. למרות שבלוח השני לא מופיע שם הוי"ה, אך שם הוי"ה חודר בתוך עומק המידות האנושיות הנחלקים לארבעת חלקי הנפש שכנגד ארבע אותיות שם הוי"ה, ואנו צריכים לקדש ולזכך אותם.

הנפש מסתעפת לארבעה חלקים כלליים שיתבארו להלן, ואנו צריכים לזככם ולהפכם ממידות בהמיות למידות אלוניות, וכך זוכים אנו להחדיר ולהאיר בתוכינו את ארבע אותיות שם הוי"ה שהם שורש לכל דבר שבעולם, עד שאין לך דבר ותחום בעולם שאין פוגשים בו ארבעה חלקים.

כך אנו מוצאים בפרשתינו ארבעה אבות נזיקין, וארבעה שומרים, שהם כנגד ארבעה יסודות שבאדם: אש רוח מים עפר, וכנגד ארבעה שורשי הנפש המבוארים בתורת הבעש"ט הק': הפקרות, אפסיות, תענוגים, ישות, הנובעים מארבע המרות שבאדם: לבנה, ירוקה, שחורה ואדומה, וכמובן שכל זה קשור ל'ארבע פרשיות' שאנו מתחילים השבוע להכנס בהם, שהם תהליך ממושך של ארבעה שלבים, בהם אנו חוזרים שלב אחר שלב עד לנקודת המוצא שתתבאר לפנינו אי"ה.

הבדל בין נימוסי התורה לבין נימוסי העולם

יש הבדל יסודי בין חוקי התורה ונימוסיה, לבין חוקי אומות העולם ונימוסיהם.

ותחילה יש להדגיש, כי התורה היא אשר קבעה את החוקים בעולם, ואלמלא התורה, היינו יכולים לומר שמותר וצריך לגנוב, ואם לאחד מונח בבנק כמה מיליונים מיותרים צריך להוציא מידו בתחבולות, כדי לפרנס עני מרוד אשר בני ביתו גוועים מרעב [כעין שיטת הקומניזם, שצריך שיהיה השתוות לכולם]. אך כיון שהתורה קבעה ל'א תגנוב', נחקקו חוקי התורה בתוך הבריאה ובתוך השכל האנושי הישר.

לולא התורה, היינו סבורים שאסור ללכת אל בהמה תמימה שלא טעמה טעם

ג. ראה בספר **שערי אורה** (הקדמה) וז"ל: **דע כי כל שמותיו הקדושים הנזכרים בתורה, כולם תלויים בשם בן ד' אותיות שהוא הוי"ה וכו', עד שנמצא כל התורה כולה נארגת על הכינוי, והכינוי על השמות, והשמות הקדושים כולם תלויים על שם הוי"ה וכולם מתאחדים בו. נמצאת כל התורה כולה נארגת על שם הוי"ה, ולפיכך נקראת 'תורת י"י תמימה' (תהלים יט, ח).**

חטא, ולרצחה נפש, רק משום שאני מתאווה לאכול את בשרה. אבל אדם שמפריע לי להתקדם בחיים, מותר לי לסלקו מן הדרך, אף במחיר חייו, כי הוא 'אדם המזיק', וכמו שעשה קין להבל כשלא מצא חן בעיניו והרגו. אבל התורה קבעה מסמרות, שבעלי החיים נבראו לצורך האדם ומותר להשתמש בהם⁷, ואילו חיי האדם מקודשים⁸.

זהו בדרך כלל, אבל מלבד זאת, גם בנימוסי העולם שהנהיגו שצריך לכבד את השני ולא לביישו ולא לעשוק, קיים הבדל גדול בין נימוסי התורה לבין נימוסי הגויים - להבדיל אלף אלפי הבדלות.

ההבדל מתבטא, כאשר אני מבייש אדם, אבל הוא אינו מרגיש נכלם, אם משום שאינו שומע ואינו רואה, או משום שדבר כזה אינו נחשב אצלו לבושה, ואם משום כל סיבה אחרת. והנה אצל הגויים אין שום פגם בבושה כזו, כיון שאינה גורמת לשום תוצאה. אדם אינו יכול לתבוע את חבירו למשפט, ולטעון שחבירו ביישו ברבים, בשעה שהוא עצמו לא נגרם לו נזק ובושת, וכל זאת משום שהפגם נתפס אצלם מצד התוצאה ולא מצד עצם הפעולה. ולכן יכול ה'גברא' לבייש ולצער, משום שה'חפצא' לא נתבייש ולא נצטער. אבל מצד מוסרי התורה אסור לבייש גם כשאין ה'חפצא' מתבייש, כי בעצם נעשה כאן פגם ושחיתות בנפש⁹. ולכן נצטוינו לכסות את הפת

ד. נחלקו רבותינו בכמה מקומות אי איסור צער בעלי חיים הוא מן התורה או אינו אסור אלא מדרבנן (יעוין ב"מ לב. שבת קכח: קנב: ועוד) ולהלכה נקטו רוב הפוסקים דצער בעלי חיים דאורייתא (עיי' שד"ח מע' צ' כלל א') וכן נפסק ברמ"א (ח"מ סי' רע"ב סעי' ט) דצער בעלי חיים דאורייתא. וראה בתורות הדשן (פסקים וכתבים סימן קה) וז"ל: נראין הדברים דאין אסור משום צער בעלי חיים אם הוא עושה לצורכיו ולתשמישו. דלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם, כדאיתא פרק בתרא דקידושין (פב.).

וכן נפסק בשו"ע (אה"ע סי' ה סעי' יד בהגה): כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים, לית ביה משום איסור צער בעלי חיים (איסור והיתר האריך סימן נט). ולכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות, וליכא למיחש משום צער בעלי חיים (מהרא"י סי' ק"ה). ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות.

ה. בזמנינו יש ארגונים הפועלים למנוע צער בעלי חיים, ובדרכם אל המטרה המקודשת הזאת, רומסים את כבוד האדם, עד שמגיעים למצב שצריך להתנצל בפניהם ולהתייפות בעיניהם ולתרוץ עצמינו על מצות שחיטה ומנהג כפרות וכיוצ"ב. זהו דוגמא של עיוות ועיקום ערכי האמת, והפיכת השקר למטרה מקודשת על ידי מילים רחמניות כביכול, בבחינת 'זובחי אדם עגלים ישקון' שזובחים בני אדם, ואת מידת הרחמנות לוקחים כדי לרחם על עגלים וחיות פרא. האמת האמיתית נמצאת רק אצל מי שברא את העולם, והוא הודיע לנו בתורתו הקדושה כי ברא את בעלי החיים כדי שהאדם ישתמש בהם לצרכו, ולא ברא את האדם כדי שיכבד את בעלי החיים.

ו. אף שבדיני ממונות הכל לפי המבייש והמתבייש (עי' שו"ע ח"מ סי' תכ סעי' כד), אך כאן מדובר מצד נימוסי התורה ומוסרי התורה וכמבואר ברמב"ם שהתורה מחייבת את האדם שיהיו דעותיו ומידותיו מתוקנות.

ובספר **החינוך** (מצוה רלא) הביא לענין 'לא תקלל חרש' וז"ל: והרמב"ם זכרוננו לברכה אמר בטעם מצוה זו, כדי שלא יניע נפש המקלל אל הנקמה ולא ירגילנה לכעוס, ועוד האריך בענין בספרו.

בשעת קידוש כדי שלא יראה הפת בושטו, אף שהפת אינו מתבייש, אבל מצד המבייש נעשה פגם ושחיתות בנפשו (ראה רמב"ן בדריים כב, ו).

אבות נזיקין שבנפש: הפקרות, אפסיות, תענוגים, ישות

ישנם ארבעה אבות נזיקין: שור, בור, מבעה, הבער.

'שור' - הוא רגל, שהבהמה מזקת ברגליה דרך הילוכה, שלא להנאתה. 'בור' - זה הפותח בור עמוק עשרה טפחים ברשות הרבים. 'מבעה' - זה השן, שאכלה בהמתו בשדה חבירו להנאתה. וה'הבער' - זו הדליקה שיצאה והזיקה.

הבעש"ט הק' מגלה¹, כי ארבעה אבות נזיקין הם ארבעה כוחות שיש בנפש הבהמית, ואלו הם: הפקרות, אפסיות, תענוגים, ישות. כוחות אלו מקבילים לארבעה

ונראה לי מדבריו, שלא יראה הוא בדעתו נזק אל המקולל בקללה, אלא שתרחיק התורה הענין מצד המקלל שלא ירגיל נפשו אל הנקמה והכעס ואל פחיתות המדות. עכ"ל.

וכן מבואר בהרחבה בספה"ק **עקידת יצחק** (שער השמיני פרק החיבור) על מה שהתורה אסרה לצער בעלי חיים, הוא לא רק בשביל שחסתה על צער של בעלי החיים, כי אם בכדי שלא ישחית האדם את נפשו, כי המצער בעלי חיים [כ"ש המצער אנשים] משחית הוא את הטבעיות שלו.

ז. כמובא ב**צוואת הריב"ש** (טו): כי יבער איש וגו', ואמרו רבותינו (ב"ק ב.) ארבעה אבות נזיקין, השור והבור המבעה וההבער, ה'שור' מלשון 'אשורנו' (במדבר כג, ט), לשון הבטה והסתכלות, וזה הראייה מזיק לבני אדם. וה'בור', לשון שדה בור שאינה חרושה וזרועה והוא מי שאינו לומד אלא הולך בטל. ה'מבעה' לשון שן שאוכל כל דבר, וה'הבער' זה הכעס שהוא הרתחת האש. עכ"ל².

וכן מובא בספה"ק **תפארת עוזיאל** (הוויית אביי ורבא) בשם המגיד ממעזריטש ז"ע, וזל"ק: שמעתי מפי הקדוש אדמו"ר מו"ה דוב בער זצ"ל, דארבעה אבות נזיקין גרועין יש, שמזיקין לאדם, ה'שור' הוא ההסתכלות בדברים שאינם ראויים להסתכל, וה'בור' הוא פנוי, יש אדם הולך בטל ופנוי מתורה ומצוות ומחשבות קדושות, וה'מבעה' הוא השן, כדאי' בגמרא, והיינו המותרות אכילה, וה'הבער' הוא האש של כעס, ע"כ.

ועל דרך זה כתב בספה"ק **מגן אברהם** - טריסק (פר' ילך ושבת תשובה) וזל"ק: 'נזיקין' מרמז שירחיק האדם עצמו מן הארבעה אבות נזיקין שהם השור והבור והמבעה וההבער (ב"ק ב.), 'שור' הוא לשון הסתכלות מלשון לא תשורני עין (איוב ז, ח), שההסתכלות בעינים במקום שאסור להסתכל הוא נזק גדול להאדם, 'בור' מרומז מה שפורק ממנו עול מלכות שמים ועוסק בהבלי עולם, ואין בור ירא חטא (אבות ב, ה) ולכן הוא היזק גדול לו, 'מבעה' הוא לשון דיבור מה שפוגם בהדיבור, 'וההבער' הוא מה שמבעיר עצמו בהבערת אשיות התאוה, והבערה ללאו יצאת (שבת ע.). כי הרשות והבחירה ניתנה ביד האדם, וכשבוחר בדרך הטוב אז הוא מבעיר עצמו באשיות הקדושה בהתלהבות לעבודת השי"ת בבחינת ודברות קדשין מלהבות אש (מוסף לר"ה) שמדבר דיבורים קדושים בהתלהבות גדול לפניו יתברך, אבל כשהולך אחרי שרירות לבו ופורק ממנו עול עבודת השי"ת אז הבערה ללאו יצאה, שמבעיר עצמו לכל התאוות ומדות רעות לעבור על מצות התורה ולעשות דבר האסור שהוא מן הלאוין שבתורה, ולכן צריך האדם להרחיק את עצמו מכל הד' אבות נזיקין ויקדש ויטהר עצמו בבחינת 'קדשים' 'טהרות' שבזה ממשיך עליו אור הוי"ה ב"ה. עכ"ל³.

יסודות שבאדם: אש רוח מים עפר¹, שמהם מתפשט ההיזק, וצריך להפכן לצד הקדושה.

'שור' - הוא לשון הסתכלות וראיה בדברים האסורים². זהו המזיק הראשון, שהעין מתהלכת בהפקרות, וכנודע שיסוד איסור 'ולא תתורו' הוא מלשון 'מתור הארץ' (במדבר יגה), שהאדם מתיר את עיניו להביט בלי שום הגבלה, כמו תייר ההולך במדינה זרה ומביט לכל עבר. והיזק זה נמשך מיסוד ה'רוח' שבאדם, שמתפשט לכל עבר בלי הגבלה, להיכן שישאנו הרוח. ההיזק אינו משום שנהנה שלא בדרך היתר, כי 'שור' הוא

ח. יסוד זה מבואר בספרה"ק **תולדות אהרן** (פר' תזריע) וז"ל: ק: הנה הבורא ברא את העולם בארבע יסודות: אש רוח מים עפר, הן אדם הן בהמות חיות ועופות הכל ברא בארבע היסודות הללו. ומן אלו היסודות הללו נמשך כל המדות, שמיסוד האש נמשך באדם גאווה וכעס, שהמדות הללו בוער באדם כאש. ומיסוד המים בא לאדם תאוות וחמדת עולם הזה, שמדת המים מרמזת על מדת אהבה וחסד, שמשם באים התאוות. ומיסוד הרוח נמשך לאדם שיחה בטילה ולשון הרע ושקרים, שהתרגום מפרש על ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב, ז) והות לרוח ממללא. ומיסוד העפר נמשך לאדם עצבות ועצלות.

והם מדיחים את האדם מדרך הטוב והם נקראים מזיקים. וזה הוא שאמרו בגמרא (ב"ק ב.) ארבעה אבות נזיקין הן השור, ופרשו בגמ' (שם ד.) שור היינו רגל, שאין הנאה להזיקו, וזה הוא שיחה בטילה שבא מיסוד הרוח ואין הנאה להאדם מזה כלום, והם מפסידים לו הרבה כי כשברא הבורא את האדם נתן לו במנין הדיבורים שידבר כל ימי חייו לא פחות ולא יותר, נמצא כשמדבר דברים בטילים יוצאים ממנו לקראתם כך דבורים מתורה ומתפילה, לכך יראה האדם שלא ידבר שום שיחה בטילה רק לעסוק בתורה או בתפילה או לצורך מו"מ, כמו שאמרו בגמרא (חולין פט.) על פסוק האמנם אלם מה יעשה אדם בעוה"ז יעשה עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה כן ת"ל צדק תדברון. והיסוד השני הוא בור, שהוא עמוק, והוא עצבות. ומבעה זה השן, והם תאוות המאכל, וההבער הוא גאווה וכעס שבויערים בו כאש.

ולכן צריך האדם לעשות הכל להיפך לשבר היסודות הטבעיות, כי כשאדם יודע שהבורא ב"ה בכל מקום - אינו יודע באיזה מקום יצפין עצמו, ובוודאי לא יהיה עז פנים ולא ידבר בעזות ולא יעשה שום דבר שאין נאה לעשות בפני המלך, כי בכל פעם זוכר שהבורא רואה אותו והאיך יעשה עבירה ח"ו. וזה הוא שויתני ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), בוודאי יהיה בהכנעה גדולה וזה הוא היפך הגאווה, וישרה על זה האדם היו"ד של שם הוי"ה המרמזת על יראה. ולא יאהב שום דבר גשמי רק שיאהב ה' ותורתו, ואז ישרה עליו ה' של שם הוי"ה. ומחמת יראה בודאי לא ידבר שום שיחה בטלה כי כשזוכר זאת שהבורא רואה ושומע ויודע כל דבוריו וכל מחשבותיו בוודאי לא ידבר שום שיחה בטלה וישרה עליו הוא"ו של שם הוי"ה, שוא"ו מרמז ליסוד הרוח. ובודאי לא יהיה לו עצבות ולא עצלות כשעומד לפני המלך וישרה עליו ה"א תחתונה המרמזת על יסוד העפר כידוע ל"ח. נמצא שהיראה היא העיקר שמחמת היראה אדם בא לכל המדרגות, ובאם אין לו יראה אזי יש לו גאווה ונקרא תועבה שאין אני והוא יכול לדור (עי' סוטה ה.). עכל"ק.

ט. מלשון 'אשורנו ולא קרוב', 'בנות צעדה עלי שור'.

רגל המזקת בדרך הילוכה, ואין הנאה להזיקה, אלא עושה זאת מתוך 'הרגל' בלי דעת, מתוך חוסר 'משמעת עצמית', על ידי כח הרוח שמפעיל אותה¹, וכמובן שכאשר האדם אין לו הגבלה ומפקיר את חושיו, עיניו, פיו, וכיוצ"ב, נכשל ח"ו בראיות אסורות או בדיבורים אסורים².

'בור' - הוא לשון 'שדה בור' שאינה חרושה וזרועה, והוא מי שאינו לומד אלא הולך בטל. מידה זו נמשכת מיסוד ה'עפר' שבאדם, שמושך אותו כלפי מטה, ומביאו לידי עצבות, עצלות וכבידות, חוסר רצון, והתכנסות הנפש כלפי פנים, עד שנעשה בור ריק ופנוי.

'מבעה' - זה השן, שאוכלת כל דבר להנאתה, או נתחככה בכותל להנאתה ושברה אותו. מידה זו נמשכת מיסוד ה'מים' שהוא כח התענוג שבנפש [כי המים מצמיחים כל מיני תענוג (שערי קדושה פ"א)], וגורם צמאון לתענוג, עד שכל דבר תאוה נחמד למראה וטוב למאכל, מכניסו לפיו בלי לחשוב ובלי יכולת להתגבר, וכן בשאר ההנאות.

'הבער' - זה הגאווה והכעס שהוא הרתחת האש, הנמשך מיסוד ה'אש' הבוער בקרב האדם ומושכו כלפי מעלה, להגדיל את ישותו ומציאותו בעיני עצמו ובעיני אחרים, וכאשר לא הולך לו כרצונו וכשאיפותיו, מיד מתפרצת האש מתוכו באופן המזיק לו ולאחרים.

ארבעה יסודות אלו, אש רוח מים עפר, שמהם מתעורר באדם: כעס, הפקרות, תאוות, ועצבות, שורשם בארבע מרות שיש בגוף האדם³, ואלו הם: 'מרה אדומה' הנמצאת בכבד, וממנה מתעורר אש הכעס. 'מרה ירוקה' הנמצאת בכיס המרה, וממנה מתעורר יסוד המים שהוא התאוות והתענוגים. 'מרה לבנה' הנמצאת ב'ריאות' שם הוא יסוד הרוח שממנו מתעורר ההוללות וההפקרות. ו'מרה שחורה' הנמצאת בטחול, שם יסוד העפר שגורם לעצלות ועצבות.

שני כוחות כלליים בנפש האדם - התפשטות והתכנסות

י. ראה בספה"ק **תולדות אהרן** (ליקוטים) וז"ל"ק: שאמרו בגמרא ארבע אבות נזיקין הם, השור, ופירשו בגמרא (עי' ב"ק ב:) השור זהו רגל שדרכו להזיק, **והוא לשון רגילות**, שכמה מכשולות באים מזה, אם אינו עובד את הבורא בשכל בא מזה הרבה מכשולות. עכ"ל"ק.

יא. כמאמר הכתוב (יחזקאל א, יב) 'אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו'.

יב. ראה בספר **אמרי פנחס** (שער ו אות קכג) וז"ל: יסוד הרוח ממללא, דהיינו דיבורים לא טובים, כי דיבורים אשר לא טובים נמשך מיסוד הרוח דהיינו שקרים לה"ר רכילות ליצנות שיחה בטילה.

יג. ראה בהרחבה בענין זה בספה"ק **יסוד העבודה** (ח"ב פ"ד).

כדי להבין את שורש הדבר, יש להקדים כי קיימים שני כוחות ורצונות כלליים בנפש האדם: האחד - להתפשט כלפי חוץ, והשני - להתכנס כלפי פנים. ניתן לקרוא להם: הרצון להשפיע, והרצון לקבל.

על ידי הרצון 'להתפשט' כלפי חוץ, נמשך טבע האדם להתפשט ולהתנשא על כל סביבתו, הוא רוצה שמעולותיו הפנימיים יתגלו בחוץ עד שכל העולם יכיר בהם, והוא רוצה לשלוט על העולם, על ידי כשרונותיו או על ידי כספו וכן כיוצא בזה.

ועל ידי הרצון 'להתכנס' כלפי פנים, נמשך רצון האדם לקחת את כל העולם אליו לרשותו, להכניס לקרבו את כל תאוות העולם, וליטול כל המזון שבעולם לאוצרותיו, אשר כל זה הוא תנועה של התכנסות.

וזהו תנועת הלב, אשר בכל רגע ורגע יש בו שתי תנועות הללו, הוא מתפשט כלפי חוץ, ואחר כך מתכנס כלפי פנים. הוא מוציא את ההבל הפנימי כלפי חוץ, ואח"כ שואף אויר מן העולם החיצוני ומכניסו אל קרבו הפנימיים.

והשורש לזה הוא, משום שהקב"ה ברא את האדם, כדי שיוציא את האור האלוקי שבקרבו כלפי חוץ, להאיר את כל העולם בכח אור נשמתו, ליכות את הרבים בממונו ובכשרונותיו. ומאידך גיסא, כדי שיקח את כל חלקי האלוקות הפזורים בבריאה, וילקט ויכנס אותם אליו, להעלותם לקדושה.

שני כוחות שורשיים אלו המפעילים את נפש האדם, מסתעפים לארבעה כוחות בנפש, בבחינת 'שתיים שהן ארבע'⁷. כי הרצון להתפשט כלפי חוץ ולהתגאות

יד כמבואר בספ"ק **תולדות אהרן** (פר' תזריע) זל"ק: ומאלו הארבע העיקר הם שתיים, היינו הגאווה והתאוה, שהם אש ומים, כדאינא בחובת הלבבות, אע"ג שכעס היא ג"כ מיסוד האש אלא שהעיקר הוא הגאווה, והיא בבחינת אב וכעס היא תולדתו, כי למה אדם כועס, לפי שהוא בעל גאווה, וסובר בעצמו שהוא צדיק ויש לו כל מידות טובות, ולכך כשאדם פוגם בכבודו הוא כועס, ולכך היא תולדה כנ"ל. והתאוה נקרא ג"כ בשם אב, והחמדה היא תולדתו, וזה האב והתולדה, הם מיסוד המים. ומיסוד הרוח האב הוא שיחה בטילה. ושקרים ורכילות הם תולדתו. ומיסוד העפר האב הוא עצבות ותולדתו היא עצלות. נמצא שיש כאן אבות ותולדות, אלא שבאלו הד' אבות העיקר הם שתיים שהם אש ומים, היינו גאווה ותאוה ומהם נמשך השנים אחרים היינו שיחה בטילה ועצבות, נמצא שהם שתיים שהן ארבע.

ולכך אמרין בגמרא (ריש שבת) שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, שכשם שיש ד' אבות בחיצונית כנ"ל והעיקר הם שתיים, כך יש ד' אבות בפנים היינו בקדושה שמהם נבראת הנשמה, **שהכל ברא בד' אותיות הוי"ה ב"ה, שמהם באים היסודות** היינו מיסוד האש הוא יראה, ומיסוד המים הוא אהבה, ושני אלו הם עיקר שהם אבות. והיינו דאמרנו בגמרא מאי שמים - היינו אש ומים, היינו אהבה ויראה ומהם באים השנים אחרים, היינו לדבר דבורים להבורא תמיד, וזה הוא יסוד הרוח. ויסוד העפר הוא שפלות וענוה, וזה הוא שאמרנו שתיים שהם ארבע בפנים, היינו בקדושה.

ולהתנשא על הבריות, נובע מיסוד הרוח והאש יחדיו^{טו}, שהם יסודות רוחניים ביחס לשאר היסודות מים ועפר. והיינו שהאדם אינו רואה את עצמו כמציאות חומרית וכבדה כמו גוש עפר, אלא כמציאות רוחנית, קלילה ומרחפת, שמתפשטת בכל הסביבה על ידי יסוד הרוח והאש יחדיו. ותולדתו היא הכעס, כי האדם כועס כאשר אינו מצליח להוציא את רצונותיו כלפי חוץ.

והרצון לקבל תענוג ולהתאוות תאוה נובע מיסוד המים והעפר יחדיו, שהם יסודות חומריים, כי המים מעוררים אותו להתענג בדברים חומריים ששורשם ביסוד העפר. האדם רואה את עצמו כגוף גשמי וכמציאות חומרית, והוא רוצה לאסוף לקרבו את כל התענוגים הגשמיים שבעולם, כמו האדמה שמושכת אליה את כל שלושת היסודות. וכאשר אינו מצליח לקבל מה שהוא רוצה, נופל לעצבות וחוסר רצון לעשות כלום, שדבר זה נמשך מיסוד העפר.

וכאשר נדע את היסודות שאנו מורכבים מהם, נוכל לידע כיצד להתגבר עליהם, וכאשר יש לאחד תגבורת יסוד האש להתנשא ולהתפשט, לא יביא כנגדו תגבורת של יסוד המים דקדושה, להתענג על ה', אלא יביא כנגדו אש דקדושה, התלהבות והתעוררות, להגביה לבו ולהתנשא בעבודת קונו, וכן כיוצ"ב.

פרק ב

ארבעה שומרים - בעבודת ה'

העולם הגשמי אינו יכול לספק סחורה אמיתית

כלל גדול נקטו בספרי החסידות, שאי אפשר לומר שיש שני עולמות נפרדים, אשר האחד הוא עולם רוחני שרוצה למכור תענוגים רוחניים, והשני עולם גשמי שמציע תענוגים גשמיים, אלא הכל אחד הוא, יש כאן אור אחד של אהבה, אלא שהגוף מתרגם אותו לאהבה גשמית, והנשמה מתרגמת אותו לאהבת השי"ת.

היצר הרע מגיע לאדם ומציע לו אהבה מזוייפת של דברים גשמיים, שאינם אלא

^{טו}. כי האש בוער על ידי החמצן שבאוויר שהוא יסוד הרוח, וכן מתפשט על ידי הרוח, וכמו שאמרו בגמ' (ב"ק ג:) לענין האש שיש 'כח אחר מעורב בו' שהוא הרוח.

דמיון ואחידות עינים, וההוכחה לכך היא, כי תיכף לאחר שטעם האדם מהמעדן הגשמי שהיצר הבטיח לו שהוא הולך להיות מאושר כשיטעם ממנו, נוכח לראות שהכל הבל, זה לא כפי שתיאר לעצמו, ורגע לאחר מכן כבר נשכח טעמו ורוצה ליקח מעדנים נוספים שמא יצליח הפעם להרגיש אושר, וכך נקלע האדם למעגל מסחרר ורדיפה אחר תאוות העולם הזה, כי ככל שנכנס יותר, מדמה לעצמו שבעומק יותר יוכל להצליח להתמלא בתענוג, והנה התענוג בורח ממנו, כי העולם הגשמי אינו יכול לספק סחורה אמיתית, אלא הכל מזוייף מתוכו.

התענוג והאושר שהעוה"ז מציע, הוא רק כאשר התענוג הזה אינו נמצא בידי האדם, כגון עושר, כבוד, תענוגים, אבל כיון שהגיעו לידי של האדם שוב אינו מוצא בהם חפץ והוא רוצה עוד ועוד, יש לו מנה - רוצה מאתים, ואין אדם מת וחצי תאוותו בידו. אבל התענוג והאושר האמיתי של קדושה אלוקית, היא ממה שיש לי את הדבר בידי והצלחתי להגיע אליו.

מהותם של 'ארבעה שומרים'

כל זה הוא הקדמה לארבע אבות נזיקין, שהם ארבעה כוחות בנפש הבהמית, אך ארבעה כוחות אלו שורשם ברוחניות בצד הקדושה, ואנו צריכים להעבירם מגשמיות לרוחניות, מן השקר אל האמת, מבהמיות לאלוקות¹⁰.

אלא שברוחניות אינם נקראים 'ארבעה אבות נזיקין', אלא בשם אחר - 'ארבעה שומרים'¹¹.

טז. ראה בספה"ק **שם משמואל** (פר' חיי שרה, תרע"ד) וז"ל: ק: בש"ס ב"ק (ג' ע"ב) 'מבעה' זה אדם, דכתיב 'אם תבעיון בעיו', ופירש כ"ק אבי אדומ"ר [האבני נזר] זצללה"ה, **דצורת האדם שיהיה מחבר העולמות, אך אדם בליעל מחבר חיבור טוב ורע וזה אדם המזיק**, ועל כן נקרא אדם 'מבעה' על שם תפילה שהיא מחברת העולמות שזוהי צורתו ותכלית בריאתו שיהיה מתפלל, ודפח"ח.

יז. יסוד גדול בענין זה כתב **בשל"ה** הק' (מסכת פסחים, מצה עשירה דרוש ראשון) וז"ל: תכלית הבריאה של אדם היתה 'לעבדה ולשמרה' (בראשית ב, טו) ולעשות משמרת, והכל למען שמו. ועל השמור הזה באתה האזהרה במצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, ושם חקת הפסח, וענין מצה, וכתוב (שמות יב, יז) 'ושמרתם את המצות', ודרשו רבותינו ז"ל (מכילתא מסכתא דפסחא פ"ט, ורש"י שם) אל תקרי 'מצות' אלא 'מצוות'. ומצינו שלשה מיני שימור, דהיינו מצה שמורה, ומצוה גדולה דארבע כוסות יין, הרומז ליין המשומר, וגם הלילה נקרא ליל שמורים (שם יב, מב).

עוד מצינו ענין שאלה במצרים, כדכתיב (שם ג, כב) 'ושאלה אשה משכנתה' כו'. וכנגד זה ירמז בעבודת המקום, שעליה כתיב (בראשית ב, טו) 'לעבדה ולשמרה', ארבעה עניינים, והם נגד ארבעה שומרים, שלשה הם - שומר חנם, שומר שכר, שוכר, והרביעי - השואל. ונגדם ארבעה בנים.

וכמו שארבעה שומרים נוהגין בין אדם לחבירו, כן בין אדם למקום ברוך הוא. על כן הקדים בכפל 'ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא'. שומר חנם - היא המעלה

ישנם ארבעה שומרים: 'שומר חנם' - שאינו מקבל שכר על שמירתו, 'שומר שכר' - שמקבל שכר על שמירתו, 'שואל' - שמשתמש בחפץ בלי לשלם, ו'שוכר' - שמשתמש בחפץ ומשלם עליו.

ארבעה שומרים אלו נחלקים לשני חלקים, החלק הראשון הוא שומר חנם ושומר שכר, שידועים שהחפץ אינו בעלותם, והם רק שומרים עליו. והחלק השני הוא שואל ושוכר, שהחפץ נמצא תחת בעלותם ומשתמשים עמו, ובמיוחד שוכר שמשלם עליו ומרגיש כבעליו של החפץ.

השומר הראשון - 'שומר חנם', הוא ההיפך המוחלט של השומר האחרון - ה'שוכר'. כי שומר חנם יודע שהחפץ אינו שלו, ויתירה מכך, כאשר החפץ נגנב או נאבד הריהו פטור, כי גם המקום שבו נמצא הפקדון שייך לבעלים¹. ואילו השוכר מרגיש בעלות על החפץ, הוא משלם עליו במיטב כספו. ואינו דומה לשואל, כי השואל מרגיש שהוא מנצל את טובת הבעלים, וכל הזמן יודע שמשתמש בחפץ שאינו שייך לו, אבל השוכר יכול לחיות עשרות שנים בבית שכור, ולהתנהג בו כבתוך שלו, כספו.

'שומר חנם' בעבודה הרוחנית

העליונה, שלא על מנת לקבל פרס כלל, הוא שומר, רק למען שמו יתברך, ושומר חנם פטור מהכל, רק כשפושע בידים (שולחן ערוך חושן משפט סי' רצא סעי' א). רצה לומר, 'כי אדם אין צדיק בארץ וגו' (קהלת ז, כ), השם יתברך מוחל לו. שומר שכר - העובד על מנת לקבל פרס, פטור מהאונסין, אונס פטריה רחמנא (עבודה זרה נד.), אמנם חייב בגניבה ואבידה [כתבו התוספות (בבא קמא נז, ד"ה כגון) גניבה קרוב לאונס]. איתא במדרש (ילקוט שמעוני ח"ב רמז תשי"ח) שאומר השטן להקדוש ברוך הוא, ישראל גנבים הם. ביאור המאמר, שהם גונבים דעת העליון כביכול, מראים עצמם כשרים, ואין כן בלבבם. (אבידה קרוב לפשיעה), 'וי אבדה נפש' (ביצה טז א) זהו המאבד זמנו. שואל - שכל הנאה שלו אומר 'הרוג בקר ושחוט צאן' (ישעיה כב, יג) כו', ואינו מאמין בגמול ועונש, חייב אפילו באונסין, כדמצינו בפרעה (שמות ז, ג), ובסיוחן (דברים ב, ל) שהקשה ה' את לבם. שוכר - הוא על דרך (פסחים ת. האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, עיין בסמ"ג בריש מצוות לא תעשה (סימן ד), דבדגמר בלבו הן יחיה הן לא יחיה שרי. והנה, פליגי ר' יהודה ור' מאיר אם דינו כשומר חנם או כשומר שכר, ואיתא בבבא קמא בפרק הכונס (טז.), ובבבא מציעא פרק האומנין (פ); רבה בר אבהו אפיק ר' מאיר לר' יהודה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, והלכה כר' יהודה, בענין מה שאמר אלו ואלו דברי אלהים חיים, בדגמיר בלבו - שומר חנם, בדלא גמיר בלביה - שומר שכר.

יח. כידוע מהגאון מראגטשוב, דהשומר מקנה להמפקיד את המקום שבו מונח הפקדון (ראה רשב"ם ב"ב פה סעי'א, וע' קצה"ח סי' קפ"ט), וזה נחשב כמו שהפקדון מונח ברשות המפקיד. ונמצא שברגע שהשומר כופר בהפקדון אזי הוא ג"כ מוציא את הפקדון מרשות המפקיד.

ומבואר בספה"ק **תולדות יעקב יוסף** (פר' תרומה)^ט כי על דרך זה יש גם ברוחניות 'ארבעה שומרים':

'שומר חנים' - הוא דרגה של ביטול מוחלט. הוא יודע שגופו ונשמתו שייכים להשי"ת, והוא משתדל 'לעבדה ולשמרה', לשמור על הנשמה האלוקית כאן בתוך העולם החומרי, כדי שלא תיטנף הנשמה הטהורה ברפש הגשמי. הוא לא מרגיש שחייבים לו שכר על פעולתו, כי אינו מרגיש מציאות לעצמו, כי הרי גם החפץ וגם המקום קנויים לבעל הפקדון, כלומר, גם הנשמה וגם הגוף [שהוא המקום שבו שוכנת הנשמה] מסורים להשי"ת.²

מציאות זו היא הפקרות מוחלטת, אשר בעולם הגשמי משתלשל ממנה ההיזק של 'שור' - הוא ה'רגל', מלשון 'רגילות', הפקרות בשמירת העינים, והרגל בשיחה בטיילה, מיסוד הרוח שאינו מרגיש את עצמו מציאות חומרית הקבוע אל מקומו כיסוד העפר³, אלא נע ונד, בלי סדר והגבלה, ואף אינו עושה זאת לשם הנאתו, אלא מכח

יט. זה לשון קדשו: העולה מזה שיש ב' בחי' בעבודת ה', א', על מנת לקבל פרס, הוא בחי' עבד. ב', שלא על מנת לקבל פרס. והנפקותא, כי עבד נקרא נוטל פרס, לפי כי שכרו בעולם הזה הוא רק פרס וחצי מן שכר עולם הבא וכנזכר במדרש שמואל, משמע שלא על מנת לקבל פרס שכרו משלם. עוד נפקותא, זה נקרא 'בעליו עמו', שעושה הטוב מאהבת בוראו שהוא בעליו, וזהו שכתוב 'אל תימנע טוב מבעליו' (משלי ג, כז), מה שאין כן על מנת לקבל פרס הוא עובד את עצמו ולא בעליו, זה נקרא אין בעליו עמו, שאילו היה בעליו עמו היה עושה לבעליו ולא לעצמו.

ובזה יובן אם בעליו עמו, ונודע זה, שעובד על מנת שלא לקבל פרס, וז"ש 'לא ישלם', ר"ל שרוצה שלא ישלמו לו שכר. מה שאין כן אם שכיר הוא בא בשכרו, שעובד ובא בשכרו, וק"ל. עכ"ל"ק.
וראה עוד בספה"ק **בית ישראל** (פר' משפטים תשי"ט) איתא במשנה, ארבעה שומרים. כתיב, 'את זה לעומת זה עשה' כו'. יש ארבעה אבות נזיקין וכנגדם ארבעה שומרים, שיכול האדם להשמר. איתא בשם הרבי ר' בער זצ"ל, רמז אבות נזיקין, שור - הראיה, ובור - שאינו לומד תורה, ומבעה - השן שמקלקל באכילתו, והבער - אש כעס. ואולי כנגד זה יש ארבעה השומרים בעבודת השם. שומר חנם - כדאיתא, אל תהיו כעבדים המשמשים כו'. והרמז, נשבע על הכל, שזוכר השבועה שמשביעין לאדם. ושומר שכר - כעין ללמוד שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. ושואל - לידע שמעצמו אין כלום, כדאיתא בקול שמחה, 'שאלת על זה', שהכל בשאלה. וכשאדם יודע שהכל מהשי"ת, אז אינו מנתק את עצמו מעול מלכות שמים. וזה דאיתא **בשפת אמת**, 'ה' אלקיו עמו', על כן 'לא הביט און ביעקב', ויכול לחזור למקומו. וזה ענין שאילה בבעלים, אם בעליו עמו, שידוע שהשי"ת עמו והכל ממנו. עכ"ל"ק.

כ. וכתב בספה"ק **צמח צדיק** (פר' משפטים) וזל"ק: ולכן שומר חנם פטור אפילו מגניבה ואבידה, פירוש, אם הבעל דבר גונב חלילה לפעמים לבו ומפתה אותו ח"ו על עבירה שהוא מצוה, ועל ידי זה יש לו אבידה שלא מדעת חלילה, עם כל זה אין שום חיוב עליו, כיון שאין עבודתו כלל להנאת עצמו רק צורך גבוה, וה' יראה ללבב שכל כוונתו לטובה. עכ"ל"ק.

כא. מי שיש בו תגבורת יסוד הרוח צריך תמיד להיות בפעולה, ואינו יכול לישיב בטל, ועושה הכל בקלילות. ואילו מי שיש בו תגבורת יסוד העפר, נמשך לכל דבר בעצלות וכבידות, ויש בו יכולת להתגבר על עצמו ולשלוט על מעשיו. וצריך מיזוג של היסודות באופן מאוזן.

הרוח שמפעיל אותו לעשות מעשיו בלי דעת מתוך הרגל גרידא.

ה'אור' של ביטול והפקרות מגיע ממוקום גבוה ונעלה מאוד, אבל צריך להעמיד לכך 'כלי' רוחני, שהוא ביטול לאלוקות וביטול לתורה, לא להרגיש את עצמו כמציאות וישות, וכמו שדרשו חז"ל (נדרים נה). 'כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה'. אבל כאשר מעמידים ל'אור' זה של ביטול והפקרות, 'כלי' גשמי, הרי זה 'שור המזיק', בלי 'משמעת עצמית', בלי גבולות וכלי דעת.

שומר שכר

'שומר שכר' - הוא ג"כ דרגה של ביטול להשי"ת, האדם יודע שכל מה שנמצא כאן בעולם הוא כדי לעבוד את השי"ת, אך כל זה מצד נשמתו, אבל מצד גופו הוא מרגיש את עצמו כמציאות. החפץ אכן שייך לבעל הפקדון, אבל המקום שייך אליו, ולפיכך מבקש שכר טירחה. הוא צריך לעמול בתורה ובתפילה, ללחום נגד פגעי הזמן, והוא תובע שכרו.

הרגשה זו של 'אפסיות' כשיורד לעולם הגשמי, משתלשל ממנה ההיזק של 'בור', תחושה של 'אפס', של בור ריק, שאינו כמו ההיזק של 'שור' שבא מתוך הפקרות מוחלטת שאינו מרגיש את עצמו כמציאות כלל, אלא מרגיש את עצמו כמציאות, ומתוך כך עולים בקרבו הרהורים על עצמו: האם אני שווה או לא.

כאשר יהודי יש לו הנאה ותענוג מעצם קיום המצוות, אינו מבקש שכר טירחה על קיום המצוות, כי עצם עשיית המצוה היא השכר הגדול ביותר וכמו שמביא ה'תולדות'

הכלל בזה, כי הצד הטוב נקרא 'רוחניות' שהוא מלשון 'רוח' שמרחף כלפי מעלה ואינו מתפעל משום דבר, ואם נתקע באיזה דבר ממשיך הלאה ואינו עוצר, ואם פגע בו אחד יודע להמשיך הלאה ולא להתעכב, וכן אם לא הולך כפי רצונו, יודע להתאושש במהרה ולהמשיך במסלול חייו, וזה שורש השמחה והענוה וכו' שאינו מרגיש עצמו לדבר כבד ונכבד, ואילו חלק הרע נקרא 'גשמיות' כמו הדבר גשמי שרואה כל דבר כמציאות ואם נתקל באיזה חפץ הוא נעצר ואינו יכול להמשיך, ומזה נמשך העצבות והחשבת החומר וכיוצ"ב. וכן כתיב (קהלת ג, כא) 'רוח בני האדם היא העולה למעלה, ורוח הבהמה היא היורדת לארץ'.

ודבר פלא מצינו בספס"ק **דברי חיים** (פר' צו ד"ה ואמרתיו), וז"ל ק: דכל יסוד נמשך לשרשו, ורק כל זמן שכח המחבר איתא מעמידו, אך באפס כח המחברם יתפרדו הגוף לעצמו והנפש לעצמו (זה"ק חיי שרה קכב). והנה אנחנו רואים באדם שהוא חומרי אינו יכול לעוף באויר, כי החומרי גובר להורידו למטה, אולם **ואפילו הכי ראינו בני אדם אשר נדבקו מחשבתם בחכמה, יוכל לילך באויר כאשר שמענו כמה פעמים, רק שהחכם בעסקו בעומק החכמה, בלא דעת הולך באויר, כי נתגבר עליו כח רוחניותו ולא נמשך למטה לחומר**, כן נמי אם האדם לא חטא היה דבוק בשורש אלקי, והיה החומר נמשך אחר הצורה בלא הפסק וכו', ע"כ (עיין בדעת משה קאזניץ פרשת בשלח).

(פר' קדושים)²³ בשם **הבעש"ט** הק' שפירש את המשנה (אבות פ"ד, מ"ב) 'שכר מצוה - מצוה', 'שאינן לך שכר גדול יותר מזה מה שיש לו תענוג ממצוה עצמה בעשותו אותה בשמחה'.

כאשר יהודי מתמלא סיפוק מעצם הדבר שהניח היום תפילין שהיא מצות עשה דאורייתא, וגם התעטף בציצית, וגם התפלל, וגם למד, וקיים עשרות ואפילו מאות מצוות עשה דאורייתא, אינו מרגיש עצמו 'בור' ריק, הוא אינו מרגיש את עצמו 'אפס'.

כאשר יהודי ניגש לקיים מצות נטילת לולב, מתגברים בו היסודות הרוחניים, אש, רוח, מים. האש מעורר את ההתלהבות, הרוח מעורר את פעולת הנטילה, והמים מעוררים את מידת התענוג שבקרב, להתענג על עשיית המצווה ועל הדביקות עם קונו. גם יסוד העפר נצרכת במצוה זו, כי העפר הוא הקרקע, היציבות, ששומר על המסגרת, שהאדם לא יתחיל לרחף עם היסודות הרוחניים שבו, אלא ישאר כאן למטה, וישאר מחוייב לזמן עשיית המצוה, ולפעולת המצוה כפי ההלכה.

אבל כאשר אינו מרגיש טעם וחשק במצוותיו ואינו מעריך ומחשיב אותם, נשאר רק עם יסוד העפר, רק עם המסגרת החומרית, שמושך אותו כלפי מטה, ומגביר בו את העצבות ואת העצלות, ומתמלא תחושת ריקנות, כמו בור ריק שאין בו מים²⁴. הוא מלא מצוות כרימון אך אינו מחשיב אותם, כיון שחושב לעצמו: כמה כבר שוה הלימוד שלי, אני מתבייש עם התפילה שלי, והיכן אני נמצא בקדושת האכילה ובקדושת האיברים, הרי תמיד שייך להתעלות יותר ויותר. ובפרט אלו שחושבים שיש נחת רוח להשי"ת בשעה שמצליפים בעצמם לומר: רשע אני, או שמרבים לחשוב איך שממעטים בעסק עבודת ה'²⁵.

כב. זה לשון קדשו: **שמעתי ממורי** ששכר מצוה מצוה (אבות פ"ד, מ"ב) שאין לך שכר גדול יותר מזה מה שיש לו תענוג ממצוה עצמה בעשותו אותה בשמחה, שהוא מאוד גדול, ואף אם לא היה שכר יותר היה זה עצמו די, מה גם שבאמת יש שכר עד אין תכלית על מצוה שעושים בשמחה. עכ"ל²⁶.

כג. ולכן אינו מחוייב אלא אם נפל לתוך הבור שור וחמור שהוא החלק הגשמי, אבל 'אדם' שהוא החלק הרוחני, אינו חייב אם נפל לבור, וכן כלים שנפלו לבור ונשברו פטור עליהם, וכן כל דבר שאינו מבעלי החיים הרי זה בכלל כלים. כי רק החיות הגשמית שהיא מיסוד העפר, ניזוק כשנפל לבור, אבל החיות הרוחנית אינו ניזוק, וכן דבר שאין בו חיות ואין בו דעת כמו כלים או חרש שטוה וקטן, פטור עליהם. כל זה בדרך רמז.

כד. ראה מה שהביא **הבן איש חי** (ש"ת רב פעלים ח"ג, סוד ישרים סי' יג) מכתב מאת הג"ר אליהו מני ז"ע, וז"ל: ולא נעלם שאמרו הראשונים ז"ל והזכיר דבריהם הרב **פרי הארץ** דמה שאמרו שצריך האדם להיות שמח בחלקו הוא אפילו על התורה ועל העבודה. וגם **בספר התניא לרבינו זלמן** ז"ל כתוב מי שרוצה ליכנס לפניו ממדרגתו מרוב החשק ואינו מתרוה צמאוונו במה שידוע הרי זה דומה ליושב בתוך הנהר ורוצה מים לשתות שבדאי זה ללעג לו ולא לכבוד. עכ"ל.

וזה לשון הספ"ק **פרי הארץ** (מכתב כב): תשובה כללית לידידי נפשי, בעסק התורה והעבודה אשר רבים צועקים על המחשבות זרות, **והתהוות הסיבה הוא הגדלות שבהם שאינם שמחים בעבודתם,**

שואל

'שואל' - 'כל ההנאה שלו' (ב"מ צד.). מצד אחד הוא הגרוע ביותר מכל שאר השומרים, הוא גם משתמש עם החפץ, וגם אינו משלם כלום, ולכן חייב גם על האונס, ואף ד'אונס רחמנא פטריה' (ע"ז נד:), אעפ"כ השתמשות כזאת מחשיבה את השואל כבעלים על החפץ, והבעלים אינו יכול להאשים אף אחד במצב של אונס (ראה נתיבה"מ חו"מ סי' שדמ סק"א). אבל בעומק, יש מעלה יתירה לשואל על פני השוכר, כי כאשר הוא נמצא בבית אחד יחד עם בעל החפץ הריהו מרגיש מחובר לבעל הפקדון, הוא יודע תמיד שאינו משתמש עם חפץ שלו אלא של הבעלים. ולכן 'שאלה בבעלים' פטור, כמאמר הכתוב (שמות כב, יד) 'אם בעליו עמו - לא ישלם'.

נמצא שה'שואל' הוא מצב של 'מקבל' מוחלט, ואינו מעניק משלו כלום בתמורה לשימוש. וכאשר משתלשל למטה בעולם הגשמי נעשה מכך ההיזק של 'מבעה' זה השן, כל עיסוקו הוא רק לשאוב תענוגים מן העולם אל גופו, ומרגיש כאילו רק הוא חי בעולם. ולכן חייב גם במצב של 'אונס' - במצבים שניטל ממנו הבחירה החפשית, מפני שאינו מכיר בבעלותו של הקב"ה עליו ועל העולם¹¹.

אך מאידך, בצד הקדושה, יש כאן דרגה גבוהה של 'מקבל', שהאדם מרגיש שאין לו מעצמו כלום, והוא תלוי בידיו של הקב"ה, אשר זאת היתה מידתו של דוד המלך ע"ה שהיה מרכבה למידת המלכות, בבחינת 'לית לה מגרמה כלום', כדכתיב (תהלים כא, ה) 'חיים שאל מִמֶּךָ נתתה לו', שהרגיש כיצד כל חייו תלויים ברצון הבורא ית', בבחינת 'שאלה בבעלים'¹².

ולא די להם כי אם גדולות ונפלאות מהם, כי הנה כלל גדול בתורה להיות שמח בחלקו גם בעסק התורה ועבודה אם מעט ואם הרבה ויהנה ממנו, משא"כ אם אינו נהנה ושמח והנפש רוצה להנות מתאוהו תאוהו, וכן המחשבות זרות מפני שאינו שמח בעבודתו ורוצה בגדולות ונפלאות ממנו דוחים אותו למחשבת חוץ, שכל מחשבה ומחשבה היכל ה' המה, ומי שרוצה לכנס במקום שאינו ראוי דוחין אותו לחוץ.

הנה אהובי הלא ידע אינש בנפשיה למה יחפצו בגדולות, במה זכה בהם, ודאי מהראוי לומר מתי אגיע למעשה אבותי, ואפ"ה יהיה שמח מאוד בעסק עבודתו של עכשיו, ובשמחה של מצוה זו יזכה לגדולה ממנה, ואם יאמר הי תורה והי מצוה שאין לו כלום, זה אינו, והלא פושעי ישראל מלאים מצות כרמון, אבל [הסיבה למה נקרא רשע היא לפי ש]אינו שמח ונהנה ממנו, משא"כ כשישמח במעשיו יהי כבוד ה' לעולם. ע"כ.

כה. וכנזכר בדברי השל"ה בהערה לעיל, בענין פרעה שנתחייב אע"פ שהקשה ה' את לבו.

כו. כמו שפירש הרה"ק רבי **שמחה בונם מפרשיסחא** ז"ע את הפסוק 'אחת **שאלתי** מאת ה', שהנשמה שאולה היא מאת הבורא ית"ש, על כן ביקש דוד המלך ע"ה 'אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי' שיהא משכנו תמיד בחצרות בית ה', ואז יהא לו דין של 'שאלה בבעלים'.

שוכר

'שוכר' - יש לו הרגשת ישות יותר מכל השומרים שלפניו, החפץ לא נמסר לידו לשמירה בעלמא, אלא לצורך השתמשות, וגם השתמשות זו באה מתוך הרגשת בעלות שהרי משלם שכר. הרגשה זו, משתלשלת בעולם הגשמי להזיק של 'הבער', אש הכעס שפורץ מתוכו כשלא הולך לו כפי תכניותיו ורצונותיו. ולפי האריז"ל פוגם הכעס במקום עליון מאוד בספירת הכתר, כי הוא בא מתוך הכרה מוחלטת בכוחו של האדם בעולם, כי כאשר ידע נאמנה שהכל מתנהל ע"י השי"ת לבדו, לא יבוא לידי כעס.

בעקיפין הוא אכן שומר על החפץ שמסר בידו הבעלים, אבל מטרתו אינה לשמור על החפץ אלא להשתמש בו לצרכו האישי. וכך גם בעבודת ה', הוא אכן שומר על הנשמה, שומר תורה ומצוות, אך רצונו הפנימי והעיקרי הוא להשתמש במצוות לצרכו האישי, לשם קבלת שכר, ובעומק יותר, לשם קבלת תענוג ומעמד וכו'. ואינו דומה לשומר שכר, אשר מטרתו לשמור על החפץ ולא להשתמש עמו, והשכר אינו אלא שכר טרחה על שמירתו.

ובכל זאת נחלקו רבותינו בדינו של השוכר. לדעת רבי יהודה דינו כשומר שכר וחיוב בגניבה ואבידה, אך לדעת רבי מאיר דינו של השוכר כשומר חנם. ותמיהה גדולה היא, כי היה מן הראוי שהשוכר יתחייב עוד יותר משומר שכר, וכאן בא רבי מאיר ופוטר אותו כשומר חנם. אך מבואר מדברי השל"ה הק"י¹, כי רבי מאיר מביט על פנימיותו של איש ישראל, שאם היה רוצה להתענג ולאסוף כבוד, יש בעולם דברים נוספים שלא מצד הקדושה שיכול להתענג ולהתכבד בהם בלי להתאמץ כ"כ, וכיון שבחר להנות מן העבודה האלוקית, הרי זה מצד עומק נשמתו הטהורה שנמשכת אל השי"ת².

וכך גם ביסוד ה'אש' שהוא פנימיות ענין ה'שוכר', נחלקו רבותינו (ב"ק כב.) האם חייב משום חציו או משום ממונו. כלומר, כאשר אחד הדליק אש בשדהו ופרצה לשדות אחרים והזיקה, לפי רבי יוחנן נחשב כאילו הוא עצמו הזיק על ידי חציו³, ולפי ריש לקיש נחשב רק משום ממונו שהזיק, והרי זה כבהמתו שהלכה בשדה חברו והזיקה שם.

כו. ראה בדברי השל"ה הק' בהערה לעיל שמדמה זאת לדברי חז"ל (פסחים ה.) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, יעוין שם.

כח. ראה בספה"ק **מגן אברהם** טריסק (רמזי ר"ה) כי רבי מאיר 'תוכו אכל קליפתו זרק', שהיה מביט על פנימיותו הטהורה של איש ישראל, וסבר ליה (קידושין לו.) בין כך ובין כך אתם קרוים בנים.

כט. ומתחייב על 'נזק צער ריפוי ושבתי' [לרש"י, ולהרמב"ם (נזקי ממון פ"ד ה"טו)] מתחייב גם על 'בושת'.

יסוד המחלוקת ביניהם מבואר בנימוקי יוסף^ל, האם מסתכלים על 'בכח' או על 'בפועל', לפי רבי יוחנן, אם שלח את האש, הרי זה כאדם ששולח חיצים, אשר כיון שיצאו החיצים תחת ידו, מיד נתחייב, עוד קודם שפגע והזיק. אך לריש לקיש, רק כאשר פגע בפועל נתחייב.

ומובא **מהרה"ק מקאצק** זי"ע (אמת ואמונה עמ' כג)^{לא}, כי מחלוקת זו מתייחסת רק כלפי האדם עצמו שהוא עושה את הפעולה, אך כלפי הדבר הנפעל, לא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, ולכן סובר רבי יוחנן שהיה צריך לקבוע את הצום בעשרה באב שאז נשרף ההיכל, כי מביטים על הדבר הנשרף, ולא על גורם השריפה.

ומבואר **ב'שפת אמת'** (ליקוטים, השמטות)^{לב} שהדברים אמורים גם בעבודת ה'. כאשר אדם כועס, אין הפגם בזה שהזיק ובייש בשעת כעסו, אלא גם אם לא הזיק ולא בייש, אבל עצם הכעס הוא הזיק שגורם פגם בפש. לא לאחרים הוא מזיק, אלא לעצמו. ולכן, עוד קודם שיצאה האש שבקרבו והזיקה, כבר נגרם ההזיק על ידי עצם יציאת האש מתוך פנימיותו.

העלאת ארבעה יסודות בארבע פרשיות

נמצא א"כ, כי ישנם ארבעה מערכות בעולם, אשר שורשם בארבע אותיות שם

ל. ידועה קושיית הנימוקי יוסף (ב"ק י), שאם אשו משום חיציו, מדוע מותר להדליק אש בערב שבת באופן שתמשיך לדלוק בשבת, והרי נחשב כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת. ותירץ הנמוקי שמצד האדם מתייחס המעשה לשעה הראשונה, כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל. וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידיים בההוא עידינא דלית ביה איסור חשיב. ולפי זה כותב הנמוקי שאם מת המזיק קודם שהגיעה האש לחצר חבירו והזיקה, גובים את התשלום מנכסיו, כיון שהכל הולך לפי השעה הראשונה. מה שאין כן אם דנים באש משום ממונו, שאז נוצר החיוב רק בשעה שהממון מזיק.

לא. זה לשונו: ידועה הקושיא לפי דברי הנמוקי יוסף שלרבי יוחנן דאמר אשו משום חציו נחשב כאילו כל הפעולה נעשתה בשעת ההדלקה, אם כן למה אמר רבי יוחנן אילו הייתי בשעת החורבן היה קובע את הצום בעשירי באב כיון שרובו של היכל בעשירי נשרף ומה בכך הרי לדידיה נחשבת עשיית הפעולה בט' באב, ותירץ רבינו זצ"ל דזה רק כשדנים על עושה הפעולה נחשב כאילו עשה הכל מתחלתה אבל לגבי הדבר המפעל אינו כן ולכן באמת נחשב שההיכל נשרף בעשירי ולא בתשיעי, וראיה לכך מזבחם (פ"ט מ"ו) איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ולמה לא אמרינן גם במועט והוי כאילו נשרף הכל. והבן.

לב. זה לשון קדשו: העיקר לשמור הרצון והתלהבות מפנימיות כח האדם להיות בלתי לה' בלבד, וכתוב 'כי תצא אש' כו' ואשו משום חציו **כי על ידי כחו נולד ההיזק, וכל יציאת כח פנימי לעניני עולם הזה הוא עומד להזיק**, וגם כי על ידי זה קשה אחר כך ליקח התלהבות כראוי למצותיו יתברך, והחשק שבאדם הוא דבר טוב ויקר ויש להטמינו רק למעשים טובים ועבודת הש"י כמו שדרשו 'כבד ה' מהונך' מחנך והיא בחינת הנדיבות שבאדם אשר ידבנו לבו. עכ"ל"ק.

הוי"ה, והם חודרים בכל תחום ותחום שבעולם, ומסתעפים לארבעה שומרים, ארבעה אבות נזיקין, ארבעה יסודות בעולם וארבע מרות באדם.

לפי הבעש"ט הק"כ⁷⁶, אין לשבר את המידות הרעות ואין ללחום באבות נזיקין שבנפש, שהם: הפקרות, אפסיות, תענוגים, וישות, אלא צריך להציב להם כלי רוחני, שההפקרות יהיה ביטול להשי"ת ולמצוותיו, שהאפסיות יהיה השפלת החומריות והתנשאות הרוחניות, שהתענוגים יהיו מדברים שבקדושה, ואש הכעס והגאווה תהיה לצורך הגדלת כבוד שמים בעולם⁷⁷.

וזהו עבודתינו כעת, כאשר אנו מתחילים את 'ארבע פרשיות' שבחודש אדר, המכוונים נגד ארבע יסודות [בסדר מלמטה למעלה]: אש מים עפר רוח, כמו שכתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע (פרי צדיק פר' פרה, אות ה)⁷⁸ אשר ב'שבת שקלים'

לג. כמובא בספה"ק **נועם מגדים** (פר' צו) וזל"ק: כתב הקדוש מהר"י בעש"ט בענין המידות, גדלות וענוה, תוקפא וניחותא, נדיבות וכליות, וכיצא, אלו בריאת המידות הגרועות, גדלות ותוקפא וכליות, לא היה בשביל הבחירה לבד ושכר ועונש, רק שצריך להשתמש בהם ולהביאם אל הקודש, כמו בגאווה שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה ה.) תלמיד חכם צריך שיהיה בו אחד משיני וכו', ותוקפא, קנאת ה' בעוברי עברה, וכליות אמרו ז"ל (כתובות נ.) אל יבזבז יותר מחומש, וכמו כן כמה עניינים, והחכם עיניו בראשו, עד כאן דברי פה קדשו מהר"י בעש"ט ז"ל. עכל"ק.

ועד"ז כתב בספר הקדוש **נועם אלימלך** (פר' צו) וזל"ק: **שזה בלתי אפשרי שישבר אדם כל מדותיו הנוולדים עמו מבטן אמו רק שצריך להרים אותם אל הקדושה** למשל מי שיש בו מדת כעס יסור מכעס החיצונית ויכעוס על הרשעים וכן בכל המדות ושמו אצל המזבח פירוש כנ"ל שישים המדה אל הקדושה דהיינו באם יבא ליכעוס או שאר מדה ישבר עצמו להביא אותה המדה אל הקדושה. עכל"ק.

לד. ראה בספה"ק **מאור עינים** (פר' מטות) וזל"ק: שיזכה להיות דבוק בחי החיים ולא יראה רק הטוב שבכל דבר ויסקימו כל הד' יסודות בנין גופו כל אחד לעבודתו **כי הן גם כן שרשן משמו יתברך כנודע שהוא השתלשלות ד' אותיות של שם הוי"ה**, וכשאין הדיבור שמור כראוי ונפגם מגביר הרע שבו ומושך אותו על ידו בד' יסודות לרוע המדות שהוא בבחי' פירוד, כנודע שהטוב הוא בחי' אחדות והרע הוא בחי' פירוד, כי מצד האש מתאוה ומתלהב לתאוות רעים ומצד יסוד המים אהבת התענוגים ומצד יסוד הרוח ההתנשאות והגיאיות ומצד יסוד העפר העצלות בעבודתו יתברך ואם כן כשהיסודות נופלין בהתגברות הרע אינן מסכימין לדבר א' רק כל א' ממשיך דבר שאין אחר מסכים עמו וכשהיסודות הן בטוב כל שכן שאור א"ס ב"ה שופע בה' מוצאות שלו הן מסכימים לדבר אחד. עכל"ק.

לה. זה לשון קדשו: בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ה) אין מפסיקין בין פרה להחודש, אמר ריש לקיש, סימניהון דאלין פרשתא 'בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה, בין השלישי לרביעי לא ישתה'. ובדאי אין דברי הירושלמי נאמרים רק לסימן בעלמא רק מפני שבעצם המה שורש אחד ענין קריאת הד' פרשיות עם הד' כוסות שהם כנגד ד' לשונות של גאולה שנאמר במצרים 'הוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחת' (וכמו שאמרו בראשית רבה סוף פר' וישב). והנה 'הוצאתי והצלתי וגאלתי' כולם **משמעותם היציאה מרע, והם מרמזים על טהרת הנפש משלש קליפות הטומאה. הקנאה והתאוה והכבוד שמוציאין את האדם מן העולם.** והם ג' מיני טומאת הנפש: צרוע, זב, וטמא לנפש, כי

עבודתינו להכניע את יסוד האש שהוא הכעס והקנאה, ולהכניסם לרשות הקדושה - 'מוטבע של אש', כי פרשת שקלים רומז על אחדות ישראל, כל אחד לעצמו שוה רק 'מחצית' השקל, וחבירו משלימו לשקל שלם, וכן מציינו בפרשת שקלים שכל אחד מישראל מפריש מחצית השקל ללא הפרש בין עשיר לעני, חכם וטיפש, בלי קנאה ושנאה ותחרות.

ב'פרשת זכור' עבודתנו להכניע את יסוד המים שהוא התאוה והתענוגים, ולהכניסם לרשות הקדושה, להתענג על ה', להתענג על התורה ועל המצוות, ובזה מכניעים את קליפת עמלק שהוא הטומאה ופגם הקדושה.

'צרעת' היא הכעס והקנאה אשר הוא משולח גם ממחנה ישראל, מפני שמדה זו אין לה שום שורש בקדושה, ועל זה בא התיקון בפרשת שקלים, דאיתא (ב"ר פ' פד) אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים כסף לפיכך יהיה על כל אחד ואחד מגיעו בקע לגולגולת מחצית השקל (וכ"ה מד"ת תשא וירושלמי פ"ב דשקלים) ומכירת יוסף היה מצד 'קנאה' כמו שנאמר ויקנאו בו אחיו.

וזב הבא מצד תאוה אינו משולח רק ממחנה לוי, מפני שיש לו שורש בקדושה לחמידו דאורייתא שלזה נברא היצר, שהוא חשק, על דרך שנאמר 'ליצר מחשבות לבב עמך', רק אתה עושה אותו רע (כמו שאמרו שם מדרש תנחומא בראשית ז). ועל כל פנים במחנה לוי שהם בני תורה כמו שנאמר ה' הוא נחלתו ונוטל מעשר כדי שיהיה פנוי לתורה. לשם אינו נכנס, כי התורה הוא תבלין ליצר הרע וכמו שאמרו (סוכה נב): אם פגע בך מנוול זה, והיינו יצר הרע דתאוה משכחו לבית המדרש. ועל זה בא קריאת פרשת זכור למחות זכר עמלק של קליפה זו כמו שנאמר 'אשר קרך' ואיתא (מדרש תנחומא תצא ט) 'קרך' טמאך, כדא דאת אמר אשר לא יהיה טהור מקרה לילה. וגם שהיה זורק מילות כלפי מעלה כו', (כמש"ש).

וטמא לנפש בא מצד כבוד והתנשאות שזה בא מעטיו של נחש שהביא מיתה לעולם במה שהכניס בלבם 'ההייתם כאלהים'. וזה עיקר שורש של מלכין קדמאין דמיתו, מצד התנשאות שלהם 'אני אמלוך' כידוע, וזה נסתעף מצד השתלשלות צמצום הבריאה שהיה בלבוש התנשאות שאין מלך בלא עם כמו שנאמר 'ה' מלך גאות לבש'. והוא אינו משולח רק ממחנה שכינה מפני שהבירור בזה נוהג גם בבני אדם גדולים שיש להם נפשות גבוהים כמו ששמענו מרבינו הקדוש צוקללה"ה על פסוק 'ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם', שרק משה רבינו ע"ה היה מנוקה בזה בתכלית נגד כל ראשי העם כמו שנאמר בו 'והאיש משה עניו מאד' וגו', וזה שנאמר שהיה 'מלך בהתאסף' וגו'. וגם מהגאות נסתעף בחינת העצבות שבא על ידי גאווה שנחסר לו לפי מדרגתו ונרמז בפסוק 'אבר יהיר ולא ינוה' (וכמו שאמרו סוטה מז). ועל זה מרמז קריאת פרשת פרה על תכלית טהרת הנפש גם מבחינת טומאת מת שהוא בדקות וברוחניות. ועל זה מרמז טהרת הפרה על ידי אזוב כמו שנאמר ולקח אזוב וגו', המרמז על שפלות הנפש בעצמו בתכלית.

ובזה נשלם ונכלל כל ג' טהרות הנפש שלפניה, ונעשים בזה מוכנים מיד להשראת הקדושה בנפש, בפרשת החודש שנגנז כוס ד' ולשון 'ולקחתי' שהוא הדברי תורה והקדושה ללב ישראל, ללב חכם לימינו וכמו שאמרו (ירושלמי שקלים ס"פ ג) טהרה מביאה לידי קדושה דכתיב 'וטיהרו וקדשו'. וזה שאמר הסימן בין שלישי לרביעי לא ישתה, שאין מפסיקין בין פרה להחודש, דפרה נגד 'וגאלתי' שהוא גמר הגאולה מן הרע כנזכר לעיל, והחודש נגד 'ולקחתי' שהוא הדברי תורה והקדושה והם רצופים וטהרו וקדשו. עכ"ל"ק.

בפרשת 'פרה' עבודתינו להכניע את הכבוד וההתנשאות ולהגיע לתכלית שפלות הנפש שהוא יסוד העפר מצד הקדושה - עפר שריפת החטאת.

לאחר שלושה הכנות אלו אפשר להגיע ב'פרשת החודש' להשראת הקדושה בנפש, לאחר שמשיגים שהעולם מתחדש בכל רגע 'יש מאין' ממש, וכל רגע נברא עולם מחודש ממש, והאדם מאבד את כל הרגשת ישותו, ומגיע לביטול מוחלט [בבחינת רוח¹⁷], כי אינו יכול לתכנן כלום, ולא לראות את עצמו כמציאות קיימת, כי בכל רגע הוא נתון להחלטתו של הבורא ית' האם להמשיך לקיים את העולם רגע נוסף או לא¹⁸.

לו. ראה בספה"ק **ישמה ישראל** (פר' שקלים) וזל"ק: כאשר מבואר בסה"ק דארבעה מיני ביטול החמץ המה לבטל את כל הרע מארבע היסודות שבאדם אש רוח מים עפר, הארבעה פרשיות אלה גם המה מרומזים לזה, בכח סגולת קריאת ה' פרשיות יעזרנו ה' לטהר נגעי לבינו מכל ה' יסודות. 'שקלים' מרומז, מטבע של **אש** הראה לו, לבטל כח היצה"ר מיסוד אש, שהוא הגאווה והכבוד וחמדת ממון. ופרשת 'זכור' נגד יסוד **המים**, שעמלק הוא הגורם לכל התאוות, וכאשר דברנו לעיל, וכן מיסוד המים נצמחו כל התאוות רעות ר"ל. 'פרה' הוא אפר פרה. 'החודש' הוא כנגד **רוח** כד"א (יחזקאל יא, יט) 'ורוח חדשה אתן בקרבכם'. ולפיכך קדמה פרה להחודש לפי שהיא טהרתן של ישראל (רש"י מגילה כט. ד"ה ברביעית, בשם ירושלמי) היינו כאשר נודע שלעשות מכלי מתכות כלי אחר צריכין להתיכה כולה ואז נוכל לעשות ממנה כלי חדשה, כן לרוח החדשה מפרשת החודש צריך שיבטל מקודם את עצמו לגמרי על ידי פרשת פרה וכן"ל, ואח"כ יוכל לבא לפרשת החודש. עכ"ל"ק.

לז. וראה עוד בהרחבה בענין זה בספה"ק **צמח צדיק** (פר' משפטים), וכן בספה"ק **תורת חיים** (פר' כי תשא).